

การเปลี่ยนผ่านแนวทางการสอนและบริบทการศึกษาภาษาจีนระหว่างประเทศ
ต่อการพัฒนาการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย

THE IMPACT OF THE TRANSITION IN TEACHING APPROACHES AND THE CONTEXT OF
INTERNATIONAL CHINESE LANGUAGE EDUCATION
ON THE DEVELOPMENT OF CHINESE LANGUAGE
EDUCATION IN THAILAND

วีระศักดิ์ ภาพพา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Wirasak Phappha

Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail : wenzhiyu2532@gmail.com

(Received : March 30, 2026; Edit : April 24, 2026; accepted : April 28, 2026)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ศึกษาพลวัตและพัฒนาการของการจัดการศึกษาภาษาจีนในระบบโรงเรียนเอกชนของประเทศไทย ในช่วง พ.ศ. 2461-2489 ซึ่งเป็นยุคเปลี่ยนผ่านต้นศตวรรษที่ 20 โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ มุ่งศึกษาบริบทและ ภูมิหลังของการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการสอนภาษาจีน วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและวิธีสอนและถอดบทเรียนความเป็นสถาบัน ต้นแบบของโรงเรียนเผยอิง ภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาภาษาจีน เปลี่ยนผ่านจากศาลเจ้าสู่ระบบโรงเรียนโดยได้รับอิทธิพลวิธีสอนสมัยใหม่จากมิชชันนารีตะวันตก เมื่อรัฐบาลสยามบังคับใช้กฎหมาย ควบคุมโรงเรียนราษฎร์ โรงเรียนจีนของกลุ่มภาษาต่างๆ ต้องเผชิญวิกฤต ในขณะที่โรงเรียนเผยอิง ภายใต้การบริหารของสมาคม แต่จิ๋วแห่งประเทศไทย สามารถใช้กระบวนการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม โดยปรับโครงสร้างเวลาเรียนภาษาจีน และบูรณาการตำราเรียนให้สอดคล้องกับกฎหมายสยาม แต่ยังคงรักษามาตรฐานทางวิชาการ ความสำเร็จนี้ทำให้เผยอิงกลายเป็น สถาบันต้นแบบที่โรงเรียนสมาคมอื่นนำไปประยุกต์ใช้ และสามารถผลิตเครือข่ายศิษย์เก่าที่เป็นชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็น รากฐานสำคัญของรูปแบบการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนไทยในปัจจุบัน พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 จึงส่งผลให้ โรงเรียนจีนในประเทศไทยต้องปรับตัวครั้งใหญ่ บางแห่งถูกสั่งปิด บางแห่งอยู่รอดด้วยการผสมผสานทางวัฒนธรรม บทเรียนจาก ประวัติศาสตร์นี้ยังคงใช้ได้กับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแง่การสร้างสมดุลระหว่างมาตรฐานสากล และบริบทสังคมไทย

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีน, พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461, โรงเรียนเผยอิง, สถาบันต้นแบบ, การ เปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม

Abstract

This academic article studies the dynamics and development of Chinese language education management in the private school system of Thailand during the period of Phra. B.E. 2461–2489, which was a transitional period in the early 20th century, using historical document study methods, focusing on the context and background of the transition in Chinese language teaching methods, analyzing the curriculum structure and teaching methods, and extracting lessons from the model institution of Pei-ing School under the provisions of the Private School Act B.E. In 2461, the study found that Chinese language education transitioned from temples to the school system, influenced by modern teaching methods from Western missionaries. When the Siamese government enforced laws regulating private schools, Chinese schools of various language groups faced a crisis. Meanwhile, the Pei-ing School, under the administration of the Teochew Association of Thailand, was able to adapt the curriculum to include language and culture by restructuring Chinese language class hours and integrating textbooks in accordance with Siamese laws while still maintaining academic standards. This success made Pei-ing School a model institution that other association schools adopted, and it produced a network of alumni who became economic elites, laying the foundation for the current model of Chinese language teaching in Thai private schools according to the Private School Act. B.E. The year 2461 (1918), therefore forced Chinese schools in Thailand to undergo significant adjustments. Some were ordered to close, while others survived through cultural integration. The lessons from this historical experience remain applicable to contemporary Chinese language teaching, particularly in terms of achieving a balance between international standards and the Thai social context.

Keywords: History of Chinese language education, Private School Act B.E. 2461, Pei-ing School, Archetypal Institution, Localization

บทนำ

การศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและสัมพันธ์กับบริบททางสังคมการเมืองอย่างลึกซึ้ง ในยุคแรกเริ่ม การศึกษาของลูกหลานชาวจีนมักจัดการเรียนการสอนตามศาลเจ้าหรือในบ้าน โดยเน้นการท่องจำคัมภีร์ดั้งเดิม แต่มีข้อจำกัด คือ การขาดระบบหลักสูตรที่เป็นมาตรฐาน ขาดตำราเรียนที่เหมาะสมกับวัย การสอนพึ่งพาการท่องจำโดยไม่เน้นความเข้าใจ และขาดการจัดชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ ในช่วง พ.ศ. 2461–2489 ซึ่งเป็นยุคเปลี่ยนผ่านต้นศตวรรษที่ 20 รูปแบบการศึกษาได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบโรงเรียนอย่างเป็นทางการ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือการเข้ามาของคณะมิชชันนารีตะวันตก ซึ่งนำรูปแบบการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นความเข้าใจเข้ามาใช้ในด้านเทคนิคการสอนโดยตรง มิชชันนารีได้นำแนวทางการจัดชั้นเรียนตามระดับความสามารถ การใช้สื่อการสอนและภาพประกอบ รวมถึงการฝึกการพูดโต้ตอบก่อนการอ่านและเขียน เป็นนวัตกรรมที่แตกต่างจากการท่องจำแบบเดิม (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 6) ก่อนจะพิจารณาจุดเปลี่ยนทางกฎหมาย สิ่งสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจคือ ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ นโยบายชาตินิยมไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 สร้างอัตลักษณ์ชาติไทยที่เป็นเอกภาพ (คนไกล วงนอก, 2566 : ออนไลน์) และมองกระแสชาตินิยมจีนที่แผ่ขยายจากแผ่นดินใหญ่ผ่านตำราเรียนและครูจากจีนว่าเป็นภัยต่อเสถียรภาพทางการเมือง (รวีพรรณ จารุทวี, 2552 : 45–47) ดังนั้น การออกกฎหมายควบคุมโรงเรียนจึงมีใช้เพียงเรื่องมาตรฐานการศึกษา แต่เป็นเครื่องมือของรัฐในการจัดการความหลากหลายทางชาติพันธุ์และควบคุมการเผยแพร่อุดมการณ์ต่างชาติ ความตึงเครียดทางอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลสยามดำเนินการทางกฎหมายอย่างเป็นรูปธรรม จุดเปลี่ยนที่สำคัญที่พลิกโฉมหน้าการศึกษาจีนในไทย คือ รัฐบาลสยามประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพทางชาติพันธุ์และควบคุมอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมจีน กฎหมายฉบับนี้บังคับให้โรงเรียนจีนทุกแห่งต้องเข้าสู่ระบบราษฎร์ (รวีพรรณ จารุทวี, 2552 : บทคัดย่อ) โรงเรียนราษฎร์ (โรงเรียนเอกชน) ต้องมีหลักสูตรภาษาไทย และลดชั่วโมงเรียนภาษาจีนลงอย่างมีนัยสำคัญ ภายใต้อำนาจกีดกันทางกฎหมายและการเมือง โรงเรียนจีนหลายแห่งถูกสั่งปิดกิจการ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568) ทว่าโรงเรียนผยอง กลับสามารถปรับตัว ยืนหยัด และพัฒนาตนเองจนได้รับการขนานนามว่าเป็น "ฮาร์วาร์ดแห่งเยาวราช" (ลงทุนเกิร์ล, 2567) ซึ่งเน้นการสร้างเครือข่ายการศึกษาสำหรับชนชั้นนำ (Elite Education)

การเลือกศึกษาโรงเรียนผยองในบริบทนี้ ไม่ใช่การศึกษาเพียงประวัติศาสตร์ของโรงเรียนแห่งหนึ่ง แต่เป็นการศึกษาในฐานะสถาบันต้นแบบ (Archetypal Institution) ที่มีบทบาทกำหนดบรรทัดฐานของการจัดการศึกษาภาษาจีนในระบบโรงเรียนเอกชนไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 15) งานวิจัยด้านประวัติศาสตร์การศึกษาจีนในไทยที่ผ่านมา ของประพิน มโนมัยวิบูลย์ และรวีพรรณ จารุทวี เน้นการบรรยายพัฒนาการในภาพรวม แต่ยังขาดการวิเคราะห์เชิงลึกถึง โดยเฉพาะกลไกการบริหารจัดการของสมาคมแต่จิวในฐานะองค์กรสนับสนุน และกระบวนการปรับตัวารเรียนที่เชื่อมโยงกับบริบทเศรษฐกิจสังคมไทย บทความนี้จึงเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวผ่านกลวิธีการปรับตัวอย่างเป็นระบบของโรงเรียนผยอง (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550) ; (รวีพรรณ จารุทวี, 2552)

หากพิจารณาในมุมมองของประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนระหว่างประเทศ จะพบว่าแนวคิดและวิธีการสอนที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในประเทศจีนช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะจากโรงเรียนสอนภาษาของมหาวิทยาลัยหนานจิง (金陵大学华言科) ได้เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการสร้างแบบแผนการสอนภาษาจีนที่เป็นระบบและมีมืออาชีพ การนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ เช่น วิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) และวิธีสอนแบบสภาพแวดล้อมจำลอง (Immersion Method) ถือเป็นการวางรากฐานและสร้างกระแสการปฏิรูปการสอนภาษาจีนให้มีความทันสมัยในระดับสากล (Li & Cao, 2025 : 37–40) พลวัตความตื่นตัวในการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวนี้น ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงภาพรวมของยุคสมัยที่เชื่อมโยงมาถึงการจัดการศึกษาของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยด้วย ดังนั้น การศึกษาพัฒนาการของโรงเรียนผยองจึงมีคุณค่าอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงแต่ทำให้เข้าใจมิติท้องถิ่น แต่ยังช่วยสะท้อนภาพและเติมเต็มประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนในมิติสากล

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและภูมิหลังของการเปลี่ยนผ่านรูปแบบการสอนภาษาจีนในยุคก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์ วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร กระบวนการจัดทำตำราเรียน และวิธีสอนของโรงเรียนผยอง และเปรียบเทียบและถอดบทเรียนความเป็นสถาบันต้นแบบ (Archetype) ทางการศึกษาที่ส่งผลต่อโรงเรียนเอกชนในปัจจุบัน โดยใช้การศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ (Historical Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ได้แก่ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 บันทึกจดหมายเหตุ รายงานของสมาคมแต่จิวแห่งประเทศไทย วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเอกสารทางประวัติศาสตร์การศึกษาภาษาจีนระหว่างประเทศ ข้อมูลถูกนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนวคิด 3 ชุดหลัก ได้แก่ (1) ทฤษฎีการถ่ายทอดทางการศึกษา (Educational Transfer Theory) ซึ่งอธิบายกลไกที่ระบบการศึกษาจากภายนอกถูกปรับรับเข้ามาและปรับรูปในบริบทท้องถิ่น (Schriewer, 2000 : 305) (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สอง (Second Language Acquisition Theory) โดยเฉพาะแนวคิด Input Hypothesis ของ Krashen ที่ใช้อธิบายวิธีสอนที่เน้นความ

เข้าใจมากกว่าการท่องจำ (Krashen, 1985) และ (3) กระบวนการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) ในมิติสังคมวัฒนธรรม (Xu & Li, 2567 : 311) กรอบทฤษฎีทั้งสามช่วยให้การวิเคราะห์มีความเป็นวิชาการและสามารถอธิบายพลวัตการปรับตัวของโรงเรียนเผยอิงได้อย่างรอบด้าน

บริบทและภูมิหลังของการก่อตั้งโรงเรียนราษฎร์จีนในไทย

พัฒนาการการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย 4 ช่วงยุค

เมื่อพิจารณาพัฒนาการของการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยอย่างเป็นระบบ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงสำคัญ ได้แก่ (1) ยุคโรงเรียนชุมชนจีน (Chinese Community School Period) ซึ่งการศึกษาจัดโดยกลุ่มภาษาย่อยในศาลเจ้าและบ้านเรือน (2) ยุคถูกควบคุม (Restriction Period) ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 (3) ยุคฟื้นฟู (Revival Period) ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 เป็นต้นไป หลังสงครามโลกครั้งที่สอง และ (4) ยุคขยายตัว (Expansion Period) ในยุคโลกาภิวัตน์ (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 64; Zeng, 2566) โรงเรียนเผยอิงมีความโดดเด่นในฐานะสถาบันที่ผ่านและปรับตัวได้สำเร็จทั้งสิ้นช่วง ในขณะที่โรงเรียนสมาคมอื่นหลายแห่งถูกสั่งปิดหรือเปลี่ยนชื่อในช่วงวิกฤต

ยุคโรงเรียนชุมชนจีน (ก่อน พ.ศ. 2461) เริ่มต้นตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อชาวจีนโพ้นทะเลอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ชาวจีนโพ้นทะเลเล็งความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมจีนสูง และให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจีนให้แก่ลูกหลาน ในช่วงแรกๆ การศึกษาภาษาจีนดำเนินการในรูปแบบไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการสอนตามบ้าน ศาลเจ้า หรือการส่งบุตรหลานกลับไปเรียนที่ประเทศจีน ต่อมาเมื่อชุมชนชาวจีนขยายตัวและมั่งคั่งมากขึ้น กลุ่มภาษาต่างๆ จึงเริ่มจัดตั้งโรงเรียนชุมชนของตนเองอย่างเป็นทางการ โดยมีสมาคมชาวจีนของแต่ละกลุ่มภาษาเป็นผู้สนับสนุน (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 65-67)

ในช่วงต้นของยุคนี้ การสอนยังคงใช้วิธีดั้งเดิม คือการท่องจำคัมภีร์คลาสสิกจีน อาทิ สามตัวคัมภีร์ (三字经) คัมภีร์พันอักษร (千字文) และหลักจรรยาบรรณขงจื้อ ซึ่งเป็นวิธีที่สืบทอดมาจากระบบการศึกษาจีนโบราณ อย่างไรก็ตาม เมื่อกระแสการปฏิรูปการศึกษาจากตะวันตกเริ่มแพร่หลายเข้ามาในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 วิธีการสอนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะเมื่อมีการรับเอาแนวคิดการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นความเข้าใจและการนำไปใช้ประโยชน์จริงมากกว่าการท่องจำ

อิทธิพลของมิชชันนารีตะวันตกและการปฏิรูปวิธีสอน

พัฒนาการของโรงเรียนจีนสมัยใหม่ในประเทศไทยไม่ได้เกิดจากสุญญากาศ แต่เป็นผลพวงจากการปะทะกันของอารยธรรม ในช่วงแรก คณะมิชชันนารีตะวันตกมีบทบาทในฐานะผู้ถ่ายทอด (Transmitter) นวัตกรรมการสอน พวกเขาได้นำระเบียบวิธีสอนแบบตะวันตกเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาจีนตามชุมชน วิธีสอนดังกล่าวสอดคล้องกับวิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการฟังและพูดก่อนการอ่านและเขียน โดยไม่ใช้ภาษาแม่ในการแปล แต่ใช้สิ่งของ ท่าทาง และสถานการณ์จำลองเพื่อให้เกิดความเข้าใจโดยตรง (Krashen, 1985) วิธีสอนนี้เปลี่ยนจากการท่องจำแบบศาลเจ้ามาสู่การเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจและมีระบบระเบียบ (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 66)

ที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ การปฏิรูปวิธีสอนภาษาจีนสำหรับชาวต่างชาติในประเทศจีนเองก็เกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน โรงเรียนภาษาจีน (华言学校) ของมหาวิทยาลัยจีนหลัง ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1912 (พ.ศ. 2455) เป็นสถาบันแห่งแรกในประวัติศาสตร์การอุดมศึกษาจีนสมัยใหม่ที่จัดตั้งขึ้นโดยเฉพาะเพื่อสอนภาษาจีนให้กับชาวต่างชาติ สถาบันนี้นำวิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) มาใช้อย่างเป็นระบบ เน้นการฟังพูดก่อนอ่านเขียน และใช้ครูสอนแบบตัวต่อตัวควบคู่กับชั้นเรียนขนาดใหญ่ โดยมีการจัดหลักสูตรที่ชัดเจน มีตำราเรียนที่พัฒนาขึ้นเอง และมีระบบคัดเลือกและฝึกครูที่มีมาตรฐาน (Li & Cao, 2025 : 34-39) ความสอดคล้องกันในแนวทางนี้บ่งชี้ว่าการปฏิรูปการสอนภาษาจีนในยุคต้นศตวรรษที่ 20 เป็นกระแสสากลที่แพร่กระจายข้ามพรมแดน

กระแสดังกล่าวไหลผ่านเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านช่องทางหลัก 2 ช่องทาง คือผ่านคณะมิชชันนารีตะวันตกที่นำวิธีสอนแบบใหม่มาสาธิตในชุมชน และผ่านครูและนักการศึกษาชาวจีนที่เดินทางมาจากประเทศจีน ซึ่งนำแนวคิดและวิธีสอนที่ได้รับการพัฒนาในสถาบันการศึกษาจีนมาด้วย ชาวจีนโพ้นทะเลในไทยจึงได้รับอิทธิพลจากทั้งสองแหล่งนี้ในการพัฒนาโรงเรียนของตน

การก่อตั้งโรงเรียนสมาคมและแรงกดดันจากรัฐ

เมื่อชาวจีนกลุ่มต่าง ๆ ตื่นตัวทางการศึกษา จึงได้รวมตัวกันจัดตั้งโรงเรียนสมาคมของตนเอง เช่น สมาคมแคะจัดตั้งโรงเรียนจินเต๋อ (พ.ศ. 2456) สมาคมกวางตุ้งจัดตั้งโรงเรียนหมิงเต๋อ (พ.ศ. 2457) สมาคมฮกเกี้ยนจัดตั้งโรงเรียนเผยหยวน (พ.ศ. 2458) สมาคมกวางตุ้งจัดตั้งโรงเรียนคุนเต๋อ (พ.ศ. 2460) และสมาคมไหหลำจัดตั้งโรงเรียนยวี๋หมิน (พ.ศ. 2464) เป็นต้น (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 66-67) อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลประกาศใช้ พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 โรงเรียนของกลุ่มภาษาย่อยดังกล่าวต้อง

เผชิญกับความเข้มงวดของกฎหมายจนหลายแห่งบริหารงานได้ยากลำบาก ในขณะที่โรงเรียนเผยอิง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรขนาดใหญ่อย่างสมาคมแต้จิ๋ว และมีความพร้อมในการปรับตัวได้ดีกว่าสถาบันอื่น (แสง รัตมมงคลมาศ, 2509 : 66-67)

นอกเหนือจากกฎหมายโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 มีมาตรการควบคุมอื่นในปี พ.ศ. 2476 มีข้อบังคับจำกัดให้โรงเรียนสอนภาษาจีนได้ไม่เกินสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง จากเวลาเรียนทั้งหมด 28 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และในปี พ.ศ. 2482 ได้ลดเหลือเพียงสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง ข้อบังคับดังกล่าวเป็นวิกฤตที่ทำให้โรงเรียนจีน 79 แห่งที่ไม่ปฏิบัติตามถูกสั่งปิดในช่วง พ.ศ. 2476-2478 สถานการณ์ดังกล่าวยังคงตึงเครียดต่อเนื่องตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งเมื่อสงครามสิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2488-2489 รัฐบาลไทยเริ่มผ่อนคลายนโยบายควบคุมโรงเรียนจีน ทำให้การจัดการศึกษาภาษาจีนเข้าสู่ยุคฟื้นฟู (รวีพรรณ จารุทวี, 2552 : 129)

การจัดวางระบบการศึกษาและโครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนเผยอิง

ประวัติและโครงสร้างการบริหารของโรงเรียนเผยอิง

โรงเรียนเผยอิง (培英学校) ก่อตั้งขึ้นโดยสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรตัวแทนของชาวจีนกลุ่มแต้จิ๋วที่ถือเป็นกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โรงเรียนตั้งอยู่ในย่านทรงวาด เยาวราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวจีนในกรุงเทพมหานคร การได้รับการสนับสนุนจากสมาคมที่มีฐานะทางการเงินและอิทธิพลทางสังคมสูงนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้โรงเรียนเผยอิงมีความได้เปรียบเหนือโรงเรียนของสมาคมอื่น ในการรับมือกับแรงกดดันจากรัฐบาล (แสง รัตมมงคลมาศ, 2509 : 68)

โครงสร้างการบริหารของโรงเรียนเผยอิงประกอบด้วยคณะกรรมการโรงเรียนที่แต่งตั้งโดยสมาคมแต้จิ๋ว คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย คัดเลือกผู้บริหารและครู ตลอดจนกำกับดูแลมาตรฐานทางวิชาการ โครงสร้างเช่นนี้ทำให้โรงเรียนมีความมั่นคงทางการบริหาร และสามารถตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนที่บริหารโดยบุคคลหรือกลุ่มขนาดเล็กที่มักขาดทรัพยากรและอำนาจต่อรองเพียงพอในการเผชิญกับแรงกดดันจากรัฐ

การจัดโครงสร้างหลักสูตรภายใต้ พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์

ภายใต้ พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 รัฐบาลสยามได้กำหนดให้โรงเรียนเอกชนทุกแห่งต้องจัดการสอนภาษาไทยควบคู่กับวิชาอื่นๆ และต่อมาในปี พ.ศ. 2476 ได้มีข้อบังคับจำกัดให้โรงเรียนสอนภาษาจีนได้ไม่เกินสัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง จากเวลาเรียนทั้งหมด 28 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (รวีพรรณ จารุทวี, 2552 : 1) ข้อบังคับดังกล่าวถือเป็นวิกฤตสำหรับโรงเรียนจีนที่ต้องการรักษาอัตลักษณ์ทางภาษาไว้ เพื่อความอยู่รอด โรงเรียนเผยอิงได้ใช้กลยุทธ์การเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) ในการบริหารหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรของโรงเรียนเผยอิงถูกออกแบบมาเพื่อสร้างสมดุลระหว่างความเป็นจีนที่เข้มข้น (ด้านวิชาการและจริยธรรม) และความเป็นไทยที่ถูกต้อง (ด้านกฎหมาย) โดยประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ส่วนแรกคือวิชาภาษาไทยที่จัดให้ครบตามข้อกำหนดของกฎหมาย ส่วนที่สองคือวิชาภาษาจีนและวัฒนธรรมจีนที่จัดในขอบเขตที่กฎหมายอนุญาต การจัดสรรเวลาเรียนอย่างชาญฉลาดนี้ทำให้โรงเรียนสามารถรักษาสถานะทางกฎหมายในฐานะโรงเรียนราษฎร์ไว้ได้ พร้อมทั้งยังสามารถดำเนินการกิจหลักในการถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจีนต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 6-8)

นอกจากนี้ โรงเรียนเผยอิงยังได้เพิ่มวิชาที่มีความสำคัญทางปฏิบัติสำหรับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในสังคมไทย เช่น วิชาคณิตศาสตร์ บัญชี และภูมิศาสตร์ ซึ่งสอนในภาษาจีนเพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ทางภาษาจีนไปใช้ในบริบทที่เป็นรูปธรรม การออกแบบหลักสูตรลักษณะนี้ถือเป็นการนำหลักการ Content-Based Instruction มาใช้ก่อนที่แนวคิดนี้จะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นทางการในวงวิชาการ

แนวทางการพัฒนาบุคลากรครูและการจัดทำตำราเรียน

ระบบการคัดเลือกและพัฒนาครู

การจัดทำตำราเรียนและการพัฒนาบุคลากรครูเป็นอีกหนึ่งความโดดเด่นของโรงเรียนเผยอิง สมาคมแต้จิ๋วมีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียนเพื่อคัดเลือกและกำกับดูแลครูผู้สอนให้มีมาตรฐานและปฏิบัติตามแนวทางของกระทรวงศึกษาธิการ (แสง รัตมมงคลมาศ, 2509 : 66-67) ระบบการคัดเลือกครูของเผยอิงมีความเข้มงวดกว่าโรงเรียนจีนทั่วไป โดยพิจารณาทั้งด้านความรู้ภาษาจีน ทักษะการสอน และความสามารถในการสื่อสารภาษาไทย ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับการสอนในโรงเรียนราษฎร์

ในส่วนของการพัฒนาครู โรงเรียนเผยอิงส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้วิชาการและวิธีสอน แนวทางนี้สอดคล้องกับที่ (Li & Cao, 2025 : 36-38) อธิบายไว้ว่า โรงเรียนภาษาจีนของมหาวิทยาลัยจีนหลังให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมครูชาวจีนให้มีทักษะการสอนภาษาจีนที่เป็นระบบ โดยมีครูหลักเป็นผู้สืบทอดการสอน และใช้ระบบให้นักเรียนหมุนเวียนเรียนกับครูต่างๆ เพื่อให้สัมผัสกับรูปแบบการออกเสียงและวิธีอธิบายที่หลากหลาย แนวคิดที่คล้ายกันนี้ปรากฏในการพัฒนาครูของโรงเรียนเผยอิงเช่นกัน

กระบวนการพัฒนาและบูรณาการตำราเรียน

ในช่วงแรก โรงเรียนจีนทั่วไปมักนำเข้าหนังสือเรียนจากประเทศจีน ซึ่งเต็มไปด้วยเนื้อหาชาตินิยมจีนอันเป็นที่หวาดระแวงของรัฐบาลสยาม (ยุวดี ศิริ, 2547 : 20; รวิพรรณ จารุทวี, 2552 : 45-47) โรงเรียนเผยอิงได้ริเริ่มกระบวนการบูรณาการเนื้อหา โดยคัดเลือกตำราเรียนที่ลดทอนบริบททางการเมืองที่รุนแรงของจีนลง และสอดแทรกบริบทสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยเข้าไป

กระบวนการพัฒนาดำราของโรงเรียนเผยอิงมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ประการแรก คือการลดทอนเนื้อหาชาตินิยมจีนที่รุนแรง ซึ่งอาจสร้างความขัดแย้งกับรัฐบาลสยาม ประการที่สอง คือการเพิ่มเนื้อหาที่สะท้อนชีวิตประจำวันและสภาพแวดล้อมทางสังคมของไทย เพื่อให้นักเรียนสามารถนำภาษาจีนไปใช้ในบริบทที่คุ้นเคย และประการที่สาม คือการรักษาคุณค่าและจริยธรรมแบบขงจื้อไว้ เนื่องจากเป็นส่วนสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเล แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการเรียนรู้อำนาจที่สอง (Second Language Acquisition) ที่เน้นความสำคัญของบริบทและการนำภาษาไปใช้จริง (Krashen, 1985 : 20-25) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพในสังคมสยามได้จริง

เมื่อเปรียบเทียบกับตำราเรียน หนานจิงฮวาเหยียนเสวียถ้งเค่อเปิ่น (南京华言学堂课本) ที่จัดทำโดย ชินเจียเล่อ และ เจียฝูถิง ในช่วงปี ค.ศ. 1915-1916 ตำราเล่มนี้มีการออกแบบเนื้อหาให้ตอบโจทยความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียนชาวต่างชาติ โดยนำบริบทการใช้ชีวิตในสังคมมาสอดแทรกไว้ในการเรียนรู้ภาษาเพื่อเชื่อมโยงสถานการณ์จากห้องเรียนสู่สังคมจริง จะพบว่า มีลักษณะเช่นเดียวกับที่โรงเรียนเผยอิงได้ออกแบบตำราเรียนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริงของชาวจีนโพ้นทะเลในไทย ความคล้ายคลึงกันนี้สะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาดำราเรียนภาษาจีนที่ยึดโยงกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน ถือเป็นหลักการออกแบบที่เป็นสากล ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งกับผู้เรียนในประเทศจีนและในดินแดนของชาวจีนโพ้นทะเล (Li & Cao, 2025 : 37-38)

กระบวนการการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) และการบูรณาการทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม หรือ Localization ในมิติทางสังคมวิทยาและวัฒนธรรม หมายถึงการรับเอาวัฒนธรรมหรือระบบจากภายนอกเข้ามา แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบท กฎหมาย และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อให้เกิดการยอมรับและสามารถดำรงอยู่ได้ ในบริบทของการศึกษาภาษาจีน (Xu & Li, 2567 : 309-311) กระบวนการนี้คือการเชื่อมโยงแนวคิดแบบโลกาภิวัตน์แบบท้องถิ่น (Glocalization) (Xiao & Tian, 2567 : 66-67) กล่าวคือ การไม่ปิดกั้นวัฒนธรรมโลก (ความรู้และภาษาจีน) แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและบรรทัดฐานของชาติ (สังคมไทย) อย่างเคร่งครัด

เมื่อรัฐบาลสยามบังคับใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 เพื่อควบคุมโรงเรียนจีนและดำเนินนโยบายกลืนชาติ (Assimilation Policy) (Zeng, 2566) โรงเรียนจีนหลายแห่งที่ไม่สามารถปรับตัวได้ต้องเผชิญกับวิกฤตและถูกสั่งปิดกิจการ ทว่าโรงเรียนเผยอิงได้นำกระบวนการการทำให้เป็นท้องถิ่นมาใช้เป็นยุทธศาสตร์หลักในการอยู่รอด โดยไม่ได้ใช้วิธีต่อต้านแบบถอนรากถอนโคน แต่เลือกใช้การผสมผสานทางวัฒนธรรม (Cultural Hybridization) ผ่านการปรับตัว 3 มิติที่สำคัญ

การปรับสถานะทางกฎหมายและการบริหาร

โรงเรียนเผยอิงยอมรับข้อบังคับของรัฐบาลไทยด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารให้สอดคล้องกับระเบียบกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) มีการแต่งตั้งผู้บริหารที่สามารถสื่อสารกับทางการไทยได้ และดำเนินการด้านเอกสารต่างๆ ตามข้อกำหนดของกฎหมาย นอกจากนี้ เพื่อลดแรงเสียดทานทางการเมืองในช่วงนโยบายรัฐนิยม โรงเรียนยอมเปลี่ยนชื่อเป็นเฉาโจวจงเสวีย (Chaozhou Gongxue) ชั่วคราว เพื่อรักษาสถานะให้สามารถเปิดดำเนินการต่อไปได้ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568)

การยอมรับเปลี่ยนแปลงในระดับสัญลักษณ์ (ชื่อโรงเรียน) โดยไม่สูญเสียสาระสำคัญ (คุณภาพการศึกษาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม) เป็นกลยุทธ์ที่ชาญฉลาดซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจลึกซึ้งของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบริบทการเมืองและสังคมของไทย กลยุทธ์นี้ทำให้โรงเรียนสามารถผ่านพ้นช่วงวิกฤตการเมืองโดยไม่ถูกปิด และกลับมาดำเนินงานในนามเผยอิงอีกครั้งเมื่อสถานการณ์คลี่คลาย

การบูรณาการหลักสูตรและเวลาเรียน

จากเดิมที่เคยจำลองระบบการศึกษาจากประเทศจีนอย่างเข้มข้น โดยเรียนภาษาจีนเป็นส่วนใหญ่ของเวลาเรียนทั้งหมด โรงเรียนได้ปรับลดสัดส่วนเวลาเรียนภาษาจีนลง และเพิ่มวิชาภาษาไทยเข้าไปตามข้อกำหนดของกฎหมาย การประนีประนอมในระดับนี้ทำให้โรงเรียนไม่สูญเสียสถานะความเป็นโรงเรียนราษฎร์ ในขณะที่ยังคงรักษาวิชาการจีนไว้ได้ในระดับที่น่าพอใจ

ยิ่งไปกว่านั้น โรงเรียนเผยอิงยังใช้เวลาเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหาที่จะสอน เน้นทักษะการสื่อสารในชีวิตประจำวัน ทักษะที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจ และคุณค่าทางวัฒนธรรมจีนที่สำคัญที่สุด แนวทางนี้ช่วยให้นักเรียนยังคงมีความสามารถในการใช้ภาษาจีนในระดับที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต แม้จะมีข้อจำกัดด้านเวลา

การสร้างเอกลักษณ์ผ่านตำราเรียนและวิธีสอน

โรงเรียนเผยอิงได้ลดทอนการใช้ตำราที่เน้นชาตินิยมจีนแบบสุดโต่ง และหันมาใช้วิธีการสอดแทรกค่านิยมไทย-จีน ควบคู่กับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยเข้าไปในบทเรียน นอกจากนี้ยังได้ปรับเปลี่ยนวิธีการสอนจากการท่องจำคัมภีร์แบบดั้งเดิมมาสู่วิธีการสอนสมัยใหม่ที่เน้นความเข้าใจและการนำไปใช้จริงในบริบทสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับวิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) ที่แพร่หลายในยุคนั้น

ผลลัพธ์จากการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม อย่างเป็นระบบนี้ ทำให้โรงเรียนเผยอิงไม่เพียงแต่รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางการเมือง แต่ยังสามารถพัฒนากลายเป็นสถาบันต้นแบบ (Archetype) ที่โรงเรียนจีนสมาคมอื่นๆ นำไปเป็นแบบอย่าง กระบวนการนี้ไม่ได้ทำให้สูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นจีน แต่กลับเป็นการสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) และทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ผ่านการหล่อหลอมจริยธรรมแบบขงจื๊อเข้ากับวิถีการทำธุรกิจในไทย ได้สร้างผลผลิตทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ นั่นคือการปั้นเครือข่ายศิษย์เก่าให้ก้าวขึ้นเป็นนักธุรกิจชั้นนำหรือ "เจ้าสัว" ระดับประเทศ จนโรงเรียนเผยอิงได้รับการยกย่องว่าเป็นเสมือน "ฮาร์วาร์ดแห่งเยาวราช" ซึ่งสะท้อนความสำเร็จสูงสุดของการจัดการศึกษาภาษาจีนท้องถิ่นในประเทศไทย

การส่งต่อองค์ความรู้ในฐานะสถาบันต้นแบบ

ความสำเร็จของกระบวนการ Localization และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ทำให้โรงเรียนเผยอิงกลายเป็นพิมพ์เขียว (Blueprint) หรือสถาบันต้นแบบให้แก่โรงเรียนจีนของสมาคมอื่นๆ ที่ประสบปัญหาในการบริหารหลักสูตร โรงเรียนสมาคมอื่นๆ เริ่มเรียนรู้วิธีการปรับตัวทางกฎหมายและการจัดสมดุลเนื้อหาภาษาไทย-จีนตามแบบอย่างของเผยอิง การที่ศิษย์เก่าของเผยอิงจำนวนมากก้าวขึ้นเป็น "เจ้าสัว" ผู้ทรงอิทธิพลระดับประเทศ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568) ตอกย้ำภาพลักษณ์ของโรงเรียนในฐานะศูนย์กลาง Elite Education แห่งเอเชีย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

กลไกการส่งต่อองค์ความรู้ในฐานะสถาบันต้นแบบดำเนินไปผ่านหลายช่องทาง ช่องทางแรกคือการเลียนแบบโดยตรง โรงเรียนที่ต้องการอยู่รอดสังเกตรูปแบบที่เผยอิงจัดการกับกฎหมายและนำไปปรับใช้ ช่องทางที่สองคือการเชื่อมโยงผ่านเครือข่ายสมาคมชาวจีน ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์กันอย่างสม่ำเสมอ ช่องทางที่สามคือการที่ศิษย์เก่าและครูของเผยอิงบางส่วนย้ายไปมีบทบาทในโรงเรียนจีนอื่นๆ ทำให้แนวคิดและวิถีปฏิบัติของเผยอิงแพร่กระจายออกไป

ตารางที่ 1 สังเคราะห์พัฒนาการและกระบวนการปรับตัวของโรงเรียนเผยอิงในฐานะสถาบันต้นแบบ

มิติการปรับตัว	ก่อน พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์	หลัง พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461
โครงสร้างหลักสูตร	เน้นภาษาจีนเป็นหลัก มุ่งเน้นชาตินิยมจีน และการท่องจำคัมภีร์คลาสสิก	ลดชั่วโมงจีน ไม่เกิน 6 ชม./สัปดาห์ บูรณาการภาษาไทยตามข้อกำหนดกฎหมาย
วิธีสอนและตำรา	ท่องจำคัมภีร์และใช้ตำราจากประเทศจีนที่มีเนื้อหาชาตินิยม	นำวิธีการสอนแบบตรงมาใช้ ปรับตำราให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและเศรษฐกิจสยาม
การบริหารจัดการ	ดูแลโดยชุมชนชาวจีนหรือศาลเจ้า การบริหารแบบไม่เป็นทางการ	บริหารโดยคณะกรรมการภายใต้สมาคมแต่จี้ว มีระบบกำกับดูแลที่ชัดเจน
อัตลักษณ์สถาบัน	โรงเรียนชุมชนสำหรับการอนุรักษ์วัฒนธรรมจีน	สถาบันต้นแบบ (Archetype) และศูนย์กลางการศึกษาของชาวจีนในไทย

บทสรุป

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในบทความฉบับนี้ ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ 3 ประการ ซึ่งเชื่อมโยงบริบทระหว่างประเทศกับสถานการณ์การศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในมิติของประวัติศาสตร์และความท้าทายร่วมสมัย

การเชื่อมโยงระหว่างการสอนภาษาจีนระหว่างประเทศกับประเทศไทย

วิธีสอนแบบทางตรง (Direct Method) และระบบการฝึกครูที่เป็นมาตรฐาน ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญในต้นศตวรรษที่ 20 ที่มีอิทธิพลไกลกว่าประเทศจีน แนวทางดังกล่าวเดินทางผ่านคณะมิชชันนารีและนักวิชาการ จนมาถึงชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย (ประพิน มโนมัยวิบูลย์, 2550 : 66) การเปรียบเทียบนี้ช่วยให้เห็นว่าโรงเรียนเผยอิงมิได้เป็นเพียงสถาบันที่ตอบสนองต่อแรงกดดันทางการเมืองเฉพาะถิ่น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของการไหลเวียนของความรู้ด้านการสอนภาษาในระดับสากล โรงเรียนเผยอิงเผชิญกับความท้าทายในการสอนภาษาจีนให้กับผู้เรียนที่ไม่ใช่เจ้าของภาษาในบริบทที่ต่างกัน แต่ทั้งสองต่างเลือกใช้แนวทางที่คล้ายกัน นั่นคือการเน้นบริบทและความต้องการของผู้เรียนมากกว่าการยึดติดกับวิธีสอนดั้งเดิม (Li & Cao, 2025 : 39-41)

นโยบายการศึกษาในฐานะปัจจัยกำหนดโครงสร้างการสอน

จากรายงานการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พ.ศ. 2559 เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนระดับประถมศึกษาในประเทศไทย แสดงให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สืบทอดมาจากยุคโรงเรียนราษฎร์ ได้แก่ การขาดความต่อเนื่องของหลักสูตร การขาดแคลนครูคุณภาพ และการขาดมาตรฐานกลาง ปัญหาดังกล่าวมีรากเหง้ามาจากการที่โรงเรียนจีนแต่ละแห่งต่างพัฒนาหลักสูตรเพื่อความอยู่รอดเฉพาะตน โดยขาดกลไกประสานงานระหว่างสถาบัน ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าโมเดลการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) ในยุคแรก แม้จะประสบความสำเร็จในระยะสั้น แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาความหลากหลายและไม่เป็นมาตรฐานในระยะยาว ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาภาษาจีนในภาพรวมของประเทศ ปัจจุบัน แม้จะมีการจัดทำหลักสูตรแกนกลางภาษาจีนและมาตรฐานตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แต่ยังคงพบว่าโรงเรียนหลายแห่งยังขาดการเชื่อมต่อระหว่างระดับชั้น ทำให้นักเรียนที่เรียนภาษาจีนตั้งแต่ประถมศึกษาต้องมาเรียนซ้ำในระดับมัธยมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 77-81)

แนวโน้มใหม่ของการศึกษาภาษาจีนในยุคโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์แบบท้องถิ่น (Glocalization) ยังคงเป็นกรอบอธิบายที่เหมาะสมสำหรับการจัดการศึกษาภาษาจีนในบริบทข้ามชาติปัจจุบัน ทั้งนี้ในขณะที่บริบทระหว่างประเทศเปลี่ยนไปจากยุคโรงเรียนราษฎร์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือแรงกดดันมิได้มาจากกฎหมายชาตินิยมอีกต่อไป แต่มาจากการแข่งขันในตลาดการศึกษาและมาตรฐานสากลอย่าง HSK (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559 : 67) หลักการ Localization ที่โรงเรียนเผยอิงนำมาใช้ในยุคต้นศตวรรษที่ 20 จึงมีความเชื่อมต่อโดยตรงกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนเอกชนของไทยในปัจจุบัน โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในยุคปัจจุบันยังคงต้องสร้างสมดุลระหว่างมาตรฐานสากลของภาษาจีนกับความต้องการเฉพาะของนักเรียนและบริบทสังคมไทย ซึ่งเป็นสาระสำคัญเดียวกันกับที่เผยอิงดำเนินการในอดีต (Xu & Li, 2024 : 310) เครือข่ายศิษย์เก่าที่โรงเรียนเผยอิงผลิตขึ้นมามีบทบาทสำคัญต่อความยั่งยืนของโรงเรียนและการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยในระยะยาว ศิษย์เก่าที่ก้าวขึ้นเป็น 'เจ้าสัว' และนักธุรกิจชั้นนำระดับประเทศ (กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม, 2568) ได้กลับมาสนับสนุนทั้งด้านการเงินและทุนทางสังคมแก่โรงเรียน ซึ่งสร้างวงจรเสริมกำลังระหว่างคุณภาพการศึกษาและเครือข่ายชนชั้นนำ ยิ่งไปกว่านั้น อิทธิพลทางเศรษฐกิจของศิษย์เก่าเหล่านี้ยังช่วยปกป้องโรงเรียนจากแรงกดดันทางการเมืองในระยะต่อมา และสร้างภาพลักษณ์ของโรงเรียนเผยอิงในฐานะศูนย์กลางวัฒนธรรมการศึกษาแบบชนชั้นนำ (Elite Education) ที่ดึงดูดนักเรียนรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซึ่งกันและกันนี้เองที่ทำให้รูปแบบการศึกษาของเผยอิงคงอยู่และส่งอิทธิพลตกทอดมาถึงปัจจุบัน

องค์ความรู้ดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นว่าการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยไม่สามารถทำความเข้าใจได้อย่างสมบูรณ์หากมองแยกขาดจากพลวัตการศึกษาภาษาจีนในระดับสากล ในขณะเดียวกัน บทเรียนจากประวัติศาสตร์โรงเรียนเผยอิงก็ยังคงมีคุณค่าในการออกแบบนโยบายการศึกษาภาษาจีนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าพลวัตการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทยไม่ได้พัฒนาขึ้นจากการต่อต้านกฎหมาย แต่เกิดจากการประนีประนอมและปรับตัวอย่างชาญฉลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนเนื้อหาให้เข้าถึงภาษาและวัฒนธรรม (Localization) เมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนของสมาคมกวางตุ้งหรือไหหลำในยุคเดียวกัน จะพบว่าโรงเรียนเผยอิงมีกลไกสนับสนุนจากสมาคมแต่จีวที่เข้มแข็งกว่า ทำให้สามารถปรับโครงสร้างเวลาเรียนและตำราเรียนได้อย่างเป็นระบบโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์ทางภาษา การกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยให้โรงเรียนอยู่รอดจากยุคชาตินิยมของรัฐบาลสยาม แต่โมเดลการสอนที่ผสมผสานระหว่างมาตรฐานวิชาการจีน กฎหมายไทย และวิธีสอนสมัยใหม่ได้ส่งอิทธิพลตกทอดกลายเป็นบรรทัดฐาน (Standard) ให้กับการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนทั่วประเทศมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในมิติของการจัดสมดุลเนื้อหาภาษาไทย-จีน ซึ่งยังคงเป็นความท้าทายหลักของโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในปัจจุบัน การจัดการศึกษาภาษาจีนในระบบโรงเรียนราษฎร์ของไทยวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง กรณีสึกขาของโรงเรียนเผยอิงพิสูจน์ให้เห็นว่าความเป็นสถาบันต้นแบบไม่ได้เกิดขึ้นจากความยิ่งใหญ่ของเงินทุนเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากวิสัยทัศน์ในการปรับโครงสร้างหลักสูตรและวิธีสอนให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางกฎหมายและสังคมของไทย ในเชิงกลวิธีที่เป็นรูปธรรม โรงเรียนเผยอิงดำเนินการผ่าน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การปรับหน้าปกและชื่อบทเรียนในตำราให้มิบริบทสังคมไทย พร้อมคัดทั้งเนื้อหาชาตินิยมจีนที่รุนแรง (2) การจัดครูที่มีทักษะสองภาษา (จีน-ไทย) เพื่อสอนวิชาสามัญ เช่น คณิตศาสตร์และภูมิศาสตร์ ในภาษาจีน ช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงภาษากับบริบทชีวิตจริง และ (3) การจัดสรรเวลาเรียนอย่างมีกลยุทธ์ภายในกรอบที่กฎหมายอนุญาต เน้นฝึกทักษะที่ใช้ได้จริงในการประกอบอาชีพในสังคมไทย การผสมผสานวิชาการที่เข้มข้นเข้ากับวิธีสอนที่ทันสมัย ทำให้เผยอิงสามารถสร้างผลผลิตทางสังคมที่ยิ่งใหญ่ และทิ้งมรดกทางการศึกษาอันล้ำค่าไว้ให้แก่ระบบโรงเรียนเอกชนในปัจจุบัน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีนในปัจจุบัน ควรพิจารณาโมเดลการบูรณาการทางวัฒนธรรมและการปรับหลักสูตรตามแนวทางความสำเร็จของโรงเรียนเผยอิงมา

ประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตร เพื่อส่งเสริมให้เกิดการผสมผสานเนื้อหาทางวิชาการจีนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและระบบเศรษฐกิจไทยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะช่วยยกระดับความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมและทำให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ภาครัฐและหน่วยงานที่กำหนดนโยบายการศึกษา ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับวิวัฒนาการของตำราเรียนและวิธีสอนภาษาจีนในยุคประวัติศาสตร์ เพื่อถอดบทเรียนนำมาใช้เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางภาษาจีนและสื่อการสอนที่เป็นมาตรฐานในปัจจุบัน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพและยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาภาษาจีนในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรม. (2568). ประวัติศาสตร์ เผยอิง โรงเรียนที่ผลิตเจ้าสัวมากที่สุดในเมืองไทย. ศิลปวัฒนธรรม. [Online]. Available: https://www.silpa-mag.com/history/article_22371. [2569, มกราคม 30].
- คนไกล วงนอก. (2566). หลวงวิจิตรวาทะ-พระยาอนุมาฯ สองลูกจีนกับนโยบาย กลืนกลายจีนให้เป็นไทย. ศิลปวัฒนธรรม. [Online]. Available: https://www.silpa-mag.com/history/article_77785. [2569, มกราคม 30].
- ประพิน มโนมัยวิบูลย์. (2550). พัฒนาการของการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย. วารสารอักษรศาสตร์, 36 (2), 65-82.
- ยุวดี ศิริ. (2547). ตึกเก่า – โรงเรียนเดิม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มติชน.
- รวีพรรณ จารุทวี. (2552). โรงเรียนจีนในมณฑลกรุงเทพฯ พ.ศ. 2461 - 2475. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ลงทุนเกิร์ล. (2567). รู้จักเผยอิง โรงเรียนจีนเล็ก ๆ ย่านทรงวาด ที่เจ้าสัวระดับประเทศเป็นศิษย์เก่า. [Online]. Available: <https://www.longtungirl.com/14690>. [2569, มกราคม 30].
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ระดับประถมศึกษา.
- แสง รัดมณฑล. (2509). การบริหารงานของสมาคมจีน : บทศึกษาเฉพาะกรณีสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทย. [Online]. Available: <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/1024>. [2569, มกราคม 30].
- Krashen, S. D. (1985). The input hypothesis: Issues and implications. London : Longman.
- Li, R., & Cao, X. (2025). The exploration and contributions of the Language School at the University of Nanking in the history of international Chinese language education. China Language Strategies, (2), 32-41.
- Schriewer, J. (2000). World system and interrelationship networks. In Educational knowledge: Changing relationships between the state, civil society, and the educational community (pp. 305-343).
- Xiao, D., & Tian, C. (2024). Chinese language education under the integration of Chinese and Thai languages and cultures. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4 (3), 65-70.
- Xu, P., & Li, Y. (2024). The historical process and deep influence of Sino-Thai educational intermingling—A case study on Yunnan context. International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews, 4 (2).
- Zeng, M. (2023). Research on Chinese language education policy and Chinese language education development in Thailand. Master's independent study, Chulalongkorn University.